

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 28.11.1969, sp. zn. 8 Cz 36/69, ECLI:CZ:NS:1969:8.CZ.36.1969.1

Číslo: 57/1970

Právní věta: Vznikl-li za trvání manželství dluh, z něhož byl zavázán jenom jeden z manželů, který např. uzavřel vlastním jménem smlouvu o půjčce, a bylo-li takto získaných peněz použito na koupi určité věci, tj. byla-li za ně získána určitá majetková hodnota, náleží i tato hodnota - za splnění ostatních podmínek uvedených v § 143 o. z. a bez ohledu na to, zda byla smlouva o půjčce platně uzavřena - do bezpodílového spoluvlastnictví. K závazku manžela, který takto opatřil peníze, který je povinen je vrátit (ať již jako plnění ze smlouvy o půjčce či jako neoprávněný majetkový prospěch v případě, že smlouva o půjčce nebyla platně uzavřena) a který je vynaložil ve skutečnosti na společný majetek ze svého, se přihlédne při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví. To, co každý z manželů vynaložil na společný majetek ze svého, má mu být uhrazeno ze společného majetku, druhým manželem však jen ve výši odpovídající poměru velikosti podílu, kterého se každému z nich dostává z bezpodílového spoluvlastnictví.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 28.11.1969

Spisová značka: 8 Cz 36/69

Číslo rozhodnutí: 57

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Bezpodílové spoluvlastnictví manželů

Předpisy: 40/1964 Sb. § 143

§ 149

§ 150

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 57/1970 sb. rozh.

Vznikl-li za trvání manželství dluh, z něhož byl zavázán jenom jeden z manželů, který např. uzavřel vlastním jménem smlouvu o půjčce, a bylo-li takto získaných peněz použito na koupi určité věci, tj. byla-li za ně získána určitá majetková hodnota, náleží i tato hodnota - za splnění ostatních podmínek uvedených v § 143 o. z. a bez ohledu na to, zda byla smlouva o půjčce platně uzavřena - do bezpodílového spoluvlastnictví. K závazku manžela, který takto opatřil peníze, který je povinen je vrátit (ať již jako plnění ze smlouvy o půjčce či jako neoprávněný majetkový prospěch v případě, že smlouva o půjčce nebyla platně uzavřena) a který je vynaložil ve skutečnosti na společný majetek ze

svého, se přihlédne při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví.

To, co každý z manželů vynaložil na společný majetek ze svého, má mu být uhrazeno ze společného majetku, druhým manželem však jen ve výši odpovídající poměru velikosti podílu, kterého se každému z nich dostává z bezpodílového spoluvlastnictví.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 28. 11. 1969, [8 Cz 36/69.](#))

Rozsudkem okresního soudu v Havlíčkově Brodě ze dne 17. 12. 1968 bylo zjištěno, že do bezpodílového spoluvlastnictví účastníků náleží polovina rodinného domku čp. 486 v L. s polovinou stavební parcely a zahrady v ceně 25 000,- Kčs, mycí stůl, lavička, stůl a čtyři židle v ceně 1654,- Kčs, kamna v ceně 1400,- Kčs, lednička v ceně 3700,- Kčs, elektrická kamna v ceně 3300,- Kčs, gauč v ceně 1640,- Kčs, záclony v ceně 600,- Kčs a linoleum v ceně 644,- Kčs a že celková hodnota tohoto majetku činí 37 938,- Kčs; do vlastnictví odpůrkyně byly přikázány nemovitosti v ceně 25 000,- Kčs, do vlastnictví navrhovatele movité věci v ceně 12 938,- Kčs s tím, že odpůrkyně doplatí navrhovateli na vyrovnání podílů částku 3031,- Kčs. Současně bylo vysloveno, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že byl rozsudkem okresního soudu porušen zákon a zrušil jej.

Z odůvodnění:

Jednou ze základních zásad občanského soudního řízení je zásada materiální pravdy, která ukládá soudům, aby zjistily co nejúčelněji a nejúplněji skutkový stav věci (§ 6, 120 odst. 1 o. s. ř.). V řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví je z tohoto hlediska povinností soudů především, aby zjistily, co náleží do bezpodílového spoluvlastnictví (§ 143 o. z.) a co má být po jeho zániku rozvodem manželství (§ 148 odst. 1 o. z.) předmětem řízení o vypořádání.

Okresní soud předpokládal, že do bezpodílového spoluvlastnictví účastníků náleží ideální polovina rodinného domku se stavební parcelou a zahradou v pořizovací ceně 25 000,- Kčs a movité věci (mycí stůl, lavička, stůl a čtyři židle, lednička, kamna, elektrická kamna, gauč, linoleum a záclony) v pořizovací ceně 12 938,- Kčs a že tedy hodnota tohoto majetku je 37 938,- Kčs. Pro tyto závěry neměl ve výsledcích řízení dostatečný podklad, a to ani z hlediska rozsahu bezpodílového spoluvlastnictví, ani z hlediska ocenění jednotlivých věcí.

Okresní soud vycházel hlavně z údajů účastníků, že ideální polovinu nemovitostí koupili za trvání manželství, že za ni zaplatili 25 000,- Kčs a že je tedy v jejich bezpodílovém spoluvlastnictví. Nevypořádal se však dostatečně s tvrzením navrhovatele, že na koupi nemovitostí bylo použito peněz, které si půjčil od svého otce, že je z této půjčky sám zavázán a že ji také sám – po rozvodu manželství – otci splácel a dosud splácí; v této souvislosti poukázal okresní soud jen stručně na to, že podle výsledků řízení měli účastníci reálnou možnost od srpna 1963 (uzavření manželství) do listopadu 1964 (uzavření kupní smlouvy) uspořít částku potřebnou na koupi rodinného domku. Ovšem toto odůvodnění jednak není náležitě opřeno o skutková zjištění, jednak není přesvědčivé již proto, že tato skutečnost, že snad účastníci měli možnost si uspořít určitou částku, ještě neznamená, že ji také skutečně uspořili. Okresní soud se nezabýval důsledně zejména výpovědí otce navrhovatele, který uvedl ve shodě s navrhovatelem, že synovi, tj. navrhovateli, půjčil částku potřebnou na zaplacení kupní ceny nemovitostí tím způsobem, že za účastníky složil tuto částku u státní spořitelny na úhradu kupní ceny prodávajícímu. Okresní soud nerozebral také podrobněji, zda účastníci měli skutečně – i kdyby měli u rodičů odpůrkyně bezplatné zaopatření a i kdyby na kupní cenu bylo zaplaceno 7000,- Kčs z vkladní knížky, na níž byly úspory odpůrkyně – reálnou možnost ušetřit během jednoho roku výhradně z výdělku navrhovatele (když odpůrkyně tvrdila, že ze svého

příjmu ukládala sama po 500,- Kčs měsíčně na vlastní vkladní knížku) nejméně 18 000,- Kčs, zejména když se příjem navrhovatele pohyboval podle zjištění okresního soudu mezi 15 600,- až 19 200,- Kčs ročně, odpůrkyně byla zaměstnána jenom do nástupu na mateřskou dovolenou a účastníci měli v tomto období zvýšené výdaje při narození nezletilé dcery M. (nar. 14. 7. 1964).

Okresní soud se řídil zřejmě tím, že podle právního názoru, který vyslovil krajský soud v Hradci Králové z usnesení z 19. 6. 1968 a který byl pro okresní soud závazný (§ 226 o. s. ř.), nebylo pro posouzení věci rozhodným tvrzení navrhovatele o tom, jak získal peníze na zaplacení kupní ceny. Krajský soud uložil v zmíněném usnesení okresnímu soudu, aby posoudil, zda vzhledem k výdělkům a majetkovým poměrům účastníků a k celkové úrovni v rodině účastníků lze navrhovatelem tvrzenou půjčku ve výši 25 000,- Kčs považovat za běžný úkon, k němuž nebylo podle § 145 odst. 1 o. z. třeba souhlasu druhého manžela (odpůrkyně). Uvedl, že by se - pokud by nešlo o běžnou záležitost a odpůrkyně nedala k uzavření půjčky souhlas - nejednalo o platný právní úkon, že by z něho odpůrkyně nebyla vůči věřiteli (otci navrhovatele) zavázána a že by závazek vznikl jenom mezi navrhovatelem a jeho otcem. Použití ustanovení § 150 o. z., podle něhož je každý z manželů oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co vynaložil na společný majetek ze svého, by podle krajského soudu nepřicházelo v úvahu, poněvadž toto ustanovení je nutno vykládat s přihlédnutím k čl. VI a VII o. z. tak, že se nemůže některý z manželů domáhat náhrady toho, co získal na základě neplatného právního úkonu nebo způsobem, který by byl v rozporu se zásadami socialistického soužití; jinak by byly zkracovány majetkové nároky druhého manžela.

Tyto závěry krajského soudu, proti jehož usnesení nebyla stížnost pro porušení zákona podána, nejsou správné.

Při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví musí být provedeno vypořádání ohledně všech věcí, které patří do bezpodílového spoluvlastnictví; nadto nelze ponechat stranou ani pohledávky a dluhy, které vznikly manželům za trvání manželství (srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 46/1966 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR). Jestliže však za trvání manželství vznikl dluh, z něhož byl zavázán jenom jeden z manželů, který např. uzavřel vlastním jménem smlouvu o půjčce, a jestliže takto získaných peněz bylo použito na zakoupení určité věci, tj. byla za ně za trvání manželství získána určitá majetková hodnota, pak i tato hodnota - za splnění ostatních podmínek uvedených v § 143 o. z. a bez ohledu na to, zda smlouva o půjčce byla platně uzavřena - náleží do bezpodílového spoluvlastnictví. K závazku manžela, který takto opatřil peníze a který je povinen je vrátit - ať již jako plnění ze smlouvy o půjčce či jako neoprávněný majetkový prospěch v případě, že smlouva nebyla platně uzavřena (§ 452, 456 o. z.) - a který ve skutečnosti tyto peníze vynaložil na společný majetek ze svého, by se muselo přihlídnout při vypořádání, jestliže by o to požádal (§ 148 o. z.). Přijetí plnění na základě neplatné smlouvy nemusí být ještě samo o sobě - jak se mylně domnívá krajský soud - prospěchem, který byl získán v rozporu s ustanoveními čl. VI a čl. VII o. z. a není ani prospěchem z nepoctivých zdrojů (§ 452 o. z.).

Jestliže by se tedy ukázalo, že si navrhovatel půjčil vskutku za trvání manželství od svého otce peníze na zaplacení kupní ceny ideální poloviny nemovitostí, které účastníci kupovali, a že těchto peněz použil na zaplacení kupní ceny, pak by - bez ohledu na to, zda smlouva o půjčce byla platně uzavřena - i takto získané nemovitosti náležely do bezpodílového spoluvlastnictví. Ostatně o tom nepochyboval ani krajský soud, poněvadž vycházel z toho, že ideální polovina rodinného domku se stavební parcelou a zahradou náleží do bezpodílového spoluvlastnictví účastníků. V takovém případě by však musel soud, který provádí vypořádání i ohledně těchto nemovitostí, přihlídnout k žádosti navrhovatele i k jeho závazku vrátit peněžitou částku, kterou si vypůjčil a která byla použita na zaplacení kupní ceny. Tím by nedošlo - jak se domníval krajský soud - ke zkrácení odpůrkyně a k obohacení navrhovatele; naopak opačný postup, při němž by tento závazek nebyl vzat v úvahu, by vedl ke zkrácení navrhovatele ve prospěch odpůrkyně. Z toho plyne, že bude povinností okresního soudu, aby se řídil tímto právním názorem (§ 243 odst. 1 o. s. ř.) a aby se zřetelem k výsledkům

dosavadního řízení a po event. doplnění řízení a náležitém zhodnocení všech provedených důkazů (§ 132 o. s. ř.) znovu zabýval otázkou, zda peníze, které byly použity na zaplacení kupní ceny, byly získány půjčkou a podle toho uvážil způsob vypořádání mezi účastníky.

Jestliže byla - jak zjistil okresní soud - použita na zaplacení kupní ceny i částka 3000,- Kčs, kterou měla odpůrkyně na vkladní knížce ještě před uzavřením manželství, bylo třeba při vypořádání přihlédnout i k této skutečnosti, poněvadž (jak již bylo uvedeno) má být každému z manželů k jeho žádosti uhrazeno to, co vynaložil na společný majetek ze svého. Okresní soud přihlédl také k žádosti odpůrkyně k této skutečnosti, ovšem výpočet podílů účastníků a zápočet této částky neprovedl správně. To, co každý z manželů vynaložil ze svého na společný majetek, má mu být uhrazeno ze společného majetku, druhým manželem však jen ve výši, která odpovídá poměru velikosti podílu, kterého se každému z nich dostává z bezpodílového spoluvlastnictví. Jestliže tedy okresní soud vycházel z toho, že podíly účastníků na bezpodílovém spoluvlastnictví jsou stejné a že na získání majetku, který náležel do tohoto spoluvlastnictví a který byl oceněn na 37 938,- Kčs, bylo z majetku odpůrkyně vynaloženo 3000,- Kčs, pak nemohl krátit hodnotu podílu navrhovatele o tuto celou částku. To znamená, že nemohl dospět k závěru, že navrhovateli náleží majetek v polovině hodnoty všeho majetku, který byl v bezpodílovém spoluvlastnictví, zmenšený o částku 3000 Kčs, tj. v hodnotě 15 969,- Kčs, a odpůrkyni majetek v polovině hodnoty všeho majetku, který byl v bezpodílovém spoluvlastnictví, zvětšený o tuto částku, tj. v hodnotě 21 969,- Kčs, poněvadž pak by podíly účastníků - i s přihlédnutím k částce, kterou odpůrkyně vynaložila ze svého - nebyly stejné. Okresní soud měl postupovat tak, že by celkovou hodnotu majetku v bezpodílovém spoluvlastnictví (37 938,- Kčs) snížil o 3000,- Kčs, tj. o částku, kterou měla odpůrkyně vynaložit na tento majetek ze svého; z toho měl navrhovatel dostat majetek v hodnotě odpovídající polovině této částky, tj. v hodnotě 17 469,- Kčs, a odpůrkyně - která částku 3000,- Kčs vynaložila ze svého - majetek v hodnotě o 3000,- Kčs vyšší, tj. v hodnotě 20 469,- Kčs. Stejně tak by bylo třeba postupovat v případě, že by bylo prokázáno, že na koupi nemovitostí bylo použito peněz, které navrhovatel získal půjčkou od svého otce za trvání manželství a které je sám povinen vracet.

Při zjišťování, které movité věci patří do bezpodílového spoluvlastnictví účastníků, se dopustil okresní soud v podstatně podobných pochybení. Tak především není výsledky řízení dostatečně podložen závěr okresního soudu o tom, že účastníci měli během roku 1965 reálnou možnost, aby si uspořili tolik, aby mohli nakoupit všechny movité věci uvedené v rozsudku. Okresní soud zjistil, že navrhovatel vydělával v té době 1300 až 1600,- Kčs měsíčně, že odpůrkyně po vyčerpání mateřské dovolené byla v domácnosti, že účastníci, kteří v roce 1964 koupili polovinu nemovitostí za 25 000,- Kčs, neměli příjmy z jiných zdrojů a že rodiče odpůrkyně jim přestali od vánoc 1964 poskytovat bezplatné zaopatření. Jestliže roční příjem navrhovatele činil 15 600 až 19 200,- Kčs, je bez náležitého zjištění skutkového stavu a bez bližšího rozboru výdělečných a majetkových možností účastníků a nákladů na domácnost nepřesvědčivý závěr okresního soudu o tom, že účastníci mohli v roce 1965 uspořit - nehledě ani k tomu, že možnost spořit ještě neznamená, jak již bylo uvedeno, že tyto úspory skutečně vznikly - tolik, aby v průběhu roku 1965 mohli vynaložit jenom na koupi různých movitých věcí 12 938,- Kčs, tedy téměř dvě třetiny až čtyři pětiny výdělků navrhovatele. Vzal-li okresní soud výpovědi odpůrkyně za prokázáno, že koupila za trvání manželství záclony za 600,- Kčs, nevypořádal se s tím, že toto tvrzení je obsaženo v jejím přednesu, že však odpůrkyně jako účastnice řízení slyšená uvedla pouze, že záclony koupila během manželství v Praze, nikoli však, kdy to bylo, o jaký druh záclon šlo a kolik za ně zaplatila. Vzal-li dále okresní soud za prokázáno, že účastníci koupili za trvání manželství linoleum za 644,- Kčs, nevypořádal se s tím, že sama odpůrkyně jako účastnice řízení slyšená uváděla, že linoleum přivezl otec navrhovatele v době, kdy nebyla přítomna, že však je přesvědčena, že i toto linoleum platil navrhovatel. A jestliže okresní soud přikázal domek do vlastnictví odpůrkyně a linoleum do vlastnictví navrhovatele, nezjistil, zda je bude možno s podlahy odstranit tak, aby nebylo poškozeno a znehodnoceno.

Také názor okresního soudu, že je třeba vycházet z pořizovacích cen věcí, není dostatečně podložen, zejména když šlo zřejmě o věci, které okresní soud neviděl, u nichž chybí popis a zjištění způsobu jejich užívání a jež jsou běžně v domácím užívání. Ta skutečnost, že se snad navrhovatel nevyjádřil k ceně, nezbavila soud (§ 6, 120 odst. 1 o. s. ř.) povinnosti zjistit – pokud by to bylo účelné pro event. provedení důkazu místním ohledáním a znalcem – skutečnosti rozhodné pro posouzení ceny věcí (o kterých bude prokázáno, že náležejí do bezpodílového spoluvlastnictví účastníků) podle jejich stavu v době zániku bezpodílového spoluvlastnictví účastníků.

Z uvedených důvodů plyne, že rozsudkem okresního soudu v Havlíčkově Brodě byl porušen zákon v ustanoveních § 6, 120 odst. 1, § 132, 153 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s ustanoveními § 143, 149 odst. 3, § 150 o. z.